

Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору»

4–6 жовтня 2016 р. Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського спільно з Інформаційно-бібліотечною радою НАН України, Асоціацією бібліотек України, Радою директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів Міжнародної асоціації академії наук проведено міжнародну наукову конференцію «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору».

Фахівці бібліотечно-інформаційної сфери з України, Великої Британії, Білорусі, Литви, Росії у форматі пленарного та секційних засідань, семінарів і круглих столів обговорили широкий спектр питань, пов'язаних з інтеграцією національних наукових ресурсів, організацією інтелектуального доступу до інформації.

Пленарне засідання конференції відкрив генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, чл.-кор. НАН України **В. І. Попик**. Він зауважив, що вченим і бібліотекарям-практикам важливо не лише осмислити місце, нові функції наукових бібліотек у структурі сучасних інформаційних комунікацій, а й навчитися відстоювати ці зміни, доводити їх необхідність суспільству, політикуму, усім, від кого залежить забезпечення розвитку бібліотечної сфери.

На якомога швидшій орієнтації бібліотечно-співтовариства у нових реаліях наголосив радник Президії НАН України, акад. НАН України **О. С. Онищенко** у своїй доповіді «Бібліотека і «цифрове» покоління: нова ситуація – нові форми роботи». Проаналізувавши сучасні тенденції у бібліотечному виробництві (у накопиченні, опрацюванні й передаванні інформації), стрімкі зміни в інформаційних потребах користувачів і нові можливості їх задоволення, доповідач акцентував увагу на посиленні деяких функцій бібліотек, які допоможуть останнім підтримувати свій поважний статус в інтелектуальному і культурному середовищі. Серед таких функцій, зокрема: експертна, консультативна, інтегративна, просвітницька. Академік підкреслив, що в умовах зростання обсягів інформації наукові бібліотеки мають зосередитися на інтеграції всіх видів, типів і форм інформаційних ресурсів та наукомістких інформаційних сервісів; активізації соціологічних досліджень як потужного чинника збагачення бібліотечної теорії й практики; на посиленні взаємодії бібліотекарів, комп'ютерних спеціалістів і науковців тощо.

Стратегічні питання розвитку наукових бібліотек висвітлив у своїй доповіді генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, чл.-кор. НАН України **В. І. Попик**. Він зазначив, що вже у найближчі роки ми можемо стати свідками того, як електронні інформаційні центри та корпорації почнуть активно виштовхувати бібліотеки на узбіччя комунікаційного простору. Щоб запобігти цій загрозливій тенденції, фахове бібліотечне товариство повинно виробити нову стратегію, адекватну змінам, які вже відбуваються або прогноуються на найближче майбутнє. Причому – стратегію не задля власного виживання, а для примноження інформаційного, знанневого потенціалу суспільства. Доповідач констатував: щойно ухвалена Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до

2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» далеко не в усьому може допомогти науковим бібліотекам. На його переконання, стратегія розвитку наукових бібліотек не може бути вузькогалузєвою, відомчою, вона повинна спрямовувати бібліотеки на розбудову й забезпечення вільного доступу до цілісного і багатокомпонентного національного науково-інформаційного простору, на інтеграцію наукових комунікацій, подолання нераціонального дублювання ресурсів і технологічних процесів.

У доповіді генерального директора Національної бібліотеки Литви імені Мартінаса Мажвидаса, д-р соціал. наук **Р. Гудаскас** йшлося про те, як бібліотеки Литви намагаються окреслити «межі» бібліотечного простору, виробити сучасні засади існування традиційних бібліотек та їх функцій. Він наголосив, що сьогодні кардинально змінюються не тільки взаємини між бібліотеками, суспільством і окремими соціальними інститутами, а й професійні цінності та професійна свідомість бібліотекарів. За такої ситуації особливо важливим є пошук таких моделей бібліотечного розвитку, які б були спроможними забезпечити статус бібліотеки як необхідного суспільству знань соціального інституту, як своєрідного мультикультурного центру, перетворити її у невід'ємний складник соціального і технологічного процесу.

Роль публічних бібліотек України у формуванні національного інформаційного простору розкрила у своїй доповіді генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України, заслужений працівник культури України **Т. І. Вилегжаніна**. Вона поділилася досвідом участі, очолюваного нею колективу, у формуванні світової цифрової бібліотеки, репрезентувала низку корпоративних проєктів, ініціатором яких виступила Національна парламентська бібліотека України. Йшлося, зокрема, про такі: «Електронна система моніторингу мережі публічних бібліотек», «Електронна бібліотека «Культура України»», «Українська бібліотечна енциклопедія», «Зведений каталог української книги», «Щоквартальний науково-виробничий журнал «Бібліотечна планета»». Було наголошено, що у процесі їх реалізації установа активно співпрацює з публічними бібліотеками різних рівнів, а також міжнародними організаціями.

До проблеми бібліотечно-інформаційного забезпечення освіти в Україні увагу присутніх привернула директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, д-р пед. наук **Л. Д. Березівська**. Вона зазначила, що одним з пріоритетних напрямів державної політики в галузі освіти є створення і підтримка відкритої мережі освітніх ресурсів. З огляду на це, провідна освітянська бібліотека концентрує свої зусилля на розробленні теоретико-методологічних засад інформаційного забезпечення освіти; формуванні спільно з бібліотеками освітянської мережі єдиного інформаційного ресурсу і електронних бібліотек, які представлені на сайтах ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, вищих навчальних закладів педагогічного профілю; підготовці науково-аналітичних, бібліографічних і методичних видань; співпраці з науковими, освітніми установами і громадськими організаціями тощо.

Заступник директора бібліотеки Латвійського університету **М. Савича** презентувала ювілейні видання Латвійського університету. Доповідачка зауважила, що ці публікації не лише упорядковують і відбивають історичний розвиток, традиції університету, а й містять ґрунтовну характеристику його навчального середовища, засвідчують його науковий потенціал. Детальний аналіз ювілейних видань дає змогу допитливим дослідникам простежити динаміку професорського складу університету, розвиток факультетів, кафедр, наукової бібліотеки вишу. **М. Савича** зауважила, що всі означені видання є доступними в репозиторії на сайті Латвійського університету.

Темі авторського права у діяльності вітчизняних бібліотек присвятив свій виступ директор Центру інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України, канд. юрид. наук **Ю. М. Капіца**. Він підкреслив, що інтенсивний розвиток цифрових технологій, масовий перехід до розповсюдження видань у цифровій формі породжують численні проблеми в діяльності бібліотек. Значною мірою вони зумовлені тим, що в нашій державі й досі не здійснено оновлення законодавства стосовно укладання добровільних угод з авторами творів, відтворення бібліотеками чи архівами, з метою збереження, примірників творів у цифровій формі тощо. Кардинально поліпшити ситуацію, на думку **Ю. М. Капіца**, можна лише, ставши на шлях удосконалення авторського права, а саме, запроваджуючи принципи вільного доступу до наукових статей та інших видань у цифровій формі; розробляючи типові договори з авторами та визначаючи умови використання творів, які створюються у цифровій формі, або вже оцифровані і використовуються для наповнення спеціалізованих інформаційних порталів тощо. На завершення доповідач поінформував аудиторію, що Центр інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України нині готує рекомендації науковим установам НАН України щодо використання ліцензій вільного доступу для наукових видань, розміщених у цифровій формі, та низку застережень стосовно їх використання.

Продовжуючи тему дотримання авторських прав бібліотеками, генеральний директор Асоціації підприємств інформаційних технологій України **Ю. Й. Перегонич** ознайомив учасників пленарного засідання з перевагами використання публічних ліцензій Creative Commons під час формування електронних ресурсів бібліотек. Як зазначив доповідач, ідея публічних ліцензій Creative Commons полягає у забезпеченні вільного доступу до результатів наукових досліджень, навчальних, інших матеріалів, не виходячи при цьому за рамки традиційної системи «усі права захищені». Він детально проаналізував різні правові інструменти Creative Commons і відзначив, що Державна служба інтелектуальної власності рекомендувала застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав.

Після пленарного засідання відбулося засідання Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів Міжнародної асоціації академії наук.

Роботу конференції було продовжено у форматі секційних засідань, круглих столів і семінарів. Різні аспекти формування національного інформаційного простору учасники зібрання обговорили на 5 секціях («Наукові бібліотеки: основні напрями інтеграції з закладами освіти, науки та культури», «Історія книжкової культури України», «Бібліотека в структурі сучасних інформаційних комунікацій», «Інтеграція національних наукових ресурсів та інтелектуальний доступ до інформації», «Біографіка, біобібліографія та біографістика в науково-комунікаційному просторі незалежної України»), круглому столі «Інтелектуальна власність та проблеми авторського права в інформаційно-комунікаційній діяльності бібліотек», 3 семінарах («Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи», «Довідково-бібліографічні ресурси: формування і використання», «Архівна спадщина в інформаційному просторі: традиції, інновації, перспективи»).

Валентина Здановська,
мол. наук. співробітник НБУВ